

Sopimuspalokuntamaailman erityispiirteet

Sopimuspalokunnat ovat ainutlaatuinen yhdistelmä vapaaehtoisuutta, operatiivista hierarkiaa ja vahvaa yhteisöllisyyttä. Nämä piirteet ovat voimavara – mutta voivat myös lisätä yhdenvertaisuuteen liittyviä riskejä, ellei niitä tunnisteta.

Tässä osiossa kuvataan keskeiset erityiskysymykset ja suositellut toimintaperiaatteet.

1. Hierarkia ja käskysuhteet

Operatiivisessa toiminnassa käskysuhteet ovat selkeät ja ehdottomat.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että epäasiallinen käytös olisi hyväksyttävää.

Tunnistettava riski:

- Tiukka johtaminen sekoitetaan henkilökohtaiseen arvosteluun.
- “Tämä on aina ollut kovaa hommaa” -ajattelu oikeuttaa huonon käytöksen.

Toimintaperiaate:

- Käsky kohdistuu tehtävään, ei henkilöön.
- Palaute annetaan asiallisesti.
- Nöyryyttäminen, huutaminen tai henkilöön käyvä kommentointi ei kuulu johtamiseen.

2. Pieni paikkakunta ja läheiset suhteet

Monissa sopimuspalokunnissa:

- Jäsenet ovat sukua tai pitkäaikaisia tuttuja.
- Konfliktit voivat heijastua muuhun elämään.
- Ilmoittamista pelätään “käräyttämisenä”.

Tunnistettava riski:

- Ongelmat lakaistaan maton alle.
- Uusi jäsen jää yksin.

Toimintaperiaate:

- Häirintäyhdyshenkilöitä vähintään kaksi.
- Mahdollisuus ilmoittaa myös pelastuslaitoksen nimetylle yhteyshenkilölle.
- Ilmoittajaa ei leimata tai rangaista.

3. Vapaaehtoisuus ja jäsenkadon pelko

Koska toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen:

- Konflikteja vältellään.
- Epäasialliseen käytökseen ei uskalleta puuttua, koska “henkilö lähtee pois”.

Tunnistettava riski:

- Hiljainen hyväksyntä luo huonon kulttuurin.
- Useampi jäsen lähtee pitkällä aikavälillä.

Toimintaperiaate:

- Turvallinen ilmapiiri on rekrytointivaltti.
- Puuttuminen suojaa koko yhteisöä.
- Yhden henkilön käyttäytyminen ei saa vaarantaa muiden turvallisuutta.

4. Nuoriso-osastot ja alaikäiset

Nuoriso-osastossa vastuu on erityisen suuri.

Tunnistettava riski:

- Epäselvät rajat aikuisen ja alaikäisen välillä.
- Some-viestinnän ongelmat.
- Fyysisen ohjaamisen väärinymmärrykset.

Toimintaperiaate:

- Aikuinen toimii aina roolimallina.
- Kahdenkeskinen viestintä alaikäisen kanssa pidetään asiallisena ja läpinäkyvänä.
- Yksityisyyttä kunnioitetaan.
- Kaikilla kouluttajilla on selkeä tieto vastuistaan.

5. Varustetilat, saunat ja majoitus

Palokuntatoimintaan liittyy tilanteita, joissa yksityisyys voi olla haavoittuva.

Tunnistettava riski:

- Epämukavuus yhteisissä pukutiloissa.
- Luvaton kuvaaminen.
- Epäasiallinen kommentointi kehosta tai ulkonäöstä.

Toimintaperiaate:

- Kuvaaminen ilman lupaa on kielletty.
- Jokaisella on oikeus vaihtaa vaatteet rauhassa.
- Majoitusjärjestelyt suunnitellaan etukäteen selkeästi.
- Epäasiallisiin kommentteihin puututaan heti.

6. Perinteet ja huumorikulttuuri

Monissa palokunnissa on pitkä historia ja vahvat perinteet.

Tunnistettava riski:

- “Meillä on aina puhuttu näin.”
- Huumori kohdistuu sukupuoleen, taustaan tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.
- Uusi jäsen ei uskalla sanoa vastaan.

Toimintaperiaate:

- Perinteitä arvioidaan kriittisesti.
- Huumori ei saa loukata.
- Jokaisella on oikeus sanoa, jos kokee tilanteen epämukavaksi.

7. Tehtävien jakaminen ja osaamisen arviointi

Tunnistettava riski:

- Tiettyjä tehtäviä annetaan oletusten perusteella (esim. sukupuoli, ikä).
- Kehittymismahdollisuudet eivät jakaudu tasapuolisesti.

Toimintaperiaate:

- Tehtävät ja koulutusmahdollisuudet perustuvat osaamiseen ja halukkuuteen.
- Kaikilla on mahdollisuus edetä.

8. Sisäpiirikulttuuri

Tiivis yhteisö voi muodostaa vahvan sisäpiirin.

Tunnistettava riski:

- Uudet jäsenet jäävät ulkopuolelle.
- Tieto ei kulje avoimesti.
- Päätökset tehdään epävirallisesti.

Toimintaperiaate:

- Päätöksenteko on avointa.
- Uudet jäsenet otetaan aktiivisesti mukaan.
- Tiedonkulku varmistetaan kaikille.

9. Maine- ja vastuukysymykset

Sopimuspalokunta toimii osana julkista pelastustoimea.

Yhdenvertaisuusongelmat voivat:

- Heikentää luottamusta
- Vaikuttaa yhteistyöhön pelastuslaitoksen kanssa
- Vaikuttaa rekrytointiin

Toimintakulttuuri on myös turvallisuustekijä.

Yhteenveto

Sopimuspalokunnassa yhdistyvät:

- Hierarkia
- Vapaaehtoisuus
- Perinteet
- Yhteisöllisyys

Nämä ovat vahvuuksia – kun niitä johdetaan tietoisesti.

Turvallinen ja yhdenvertainen ilmapiiri:

- Parantaa toimintakykyä
- Vähentää konflikteja
- Lisää sitoutumista
- Tukee rekrytointia